

JAK

**JAVNA
AGENCIJA ZA
KNJIGO RS**

Metelkova 2b, SI - 1000 Ljubljana

T: 01 386 58 20

F: 01 368 58 30

STRATEŠKI NAČRT

2015 – 2019

Aleš Novak, direktor Javne agencije za knjigo Republike Slovenije

december 2014

KAZALO VSEBINE

Uvod.....	1
Pravne podlage.....	4
Nacionalni program za kulturo 2014 – 2017 in področje knjige	6
Raziskava Bralna kultura in nakupovanje knjig v Republiki Sloveniji	7
Trenutna organiziranost in področja dela	8
Vizija, načela in cilji delovanja.....	11
Analiza prednosti, slabosti ter priložnosti in nevarnosti	12
Strateški cilji.....	13

Strateški načrt je temeljni dokument srednjeročnega načrtovanja usmeritev in dela Javne agencije za knjigo Republike Slovenije in velja za petletno obdobje. Opredeljuje zlasti programske in organizacijske usmeritve, investicije in investicijsko vzdrževanje ter kadrovske načrt.

Ustanovitelju in financerjem bo dokument omogočil večletno načrtovanje financiranja, spremljanja delovanja in drugih ukrepov ter višjo stopnjo usklajenosti državnih politik, ki vplivajo na področje knjige, uporabnikom storitev bo omogočil lažje načrtovanje in usmerjanje svoje dejavnosti, zaposleni na JAK pa ga razumemo kot zavezo in okvir delovanja v naslednjem razvojnem obdobju, s katerima se zavezujeemo načelom strokovnosti, učinkovite uporabe javnih sredstev, nadzorovanja stroškov poslovanja ter vzpostavitvi čim uspešnejšega modela podpore vsem členom knjižne verige.

V letu 2013 je v Sloveniji izšlo 3.661 novih knjižnih naslovov, v založništvu je bilo 693 redno zaposlenih (v 2011 815), okoli 600 pa še v knjigarniško papirniški mreži. Izdanih je bilo 1.189 naslovov leposlovja (ali 239 manj kot v letu 2012), in sicer 583 naslovov iz slovenske, 606 naslovov pa iz tuje književnosti. Književne zvrsti so bile med naslovi izdanih leposlovnih del zastopane takole: romani s 46 odstotki naslovov, kratka proza z 20 odstotki in pesniška dela z 20 odstotki (med naslovi kratke proze in pesniških del so upoštevana tudi dela za otroke). V splošnih knjižnicah smo si izposodili 22.9 milijonov knjig in brošur, brez podaljšav pa 12.6 milijona. Seštevek izposoj in prodaje (porabe knjige) na odraslega prebivalca po podatkih zadnje raziskave Bralna kultura in nakupovanje knjig v Sloveniji (UMco; Kovač, Rugelj, Blatnik 2014) tako znaša 7,6 knjige in je v zadnjih letih stabilna, pri čemer se je povečal delež izposoje in zmanjšal delež nakupov. Položaj in usodo kvalitetnega leposlovja in humanistike torej v odločilni meri določata netržna dejavnika – subvencije JAK ter splošne knjižnice z nakupi knjižničnih gradiv. Te okoliščine so (v povezavi s padcem prometa z učbeniki ter zmanjšanjem obsega direktne prodaje knjig) v zadnjih letih privedle do znatnega krčenja panoge, letni promet panoge je lani znašal 77,3 milijonov, sočasno pa so subvencionirani založniki vse bolj odvisni od oblik državne podpore (gibanje prihodkov v založništvu: 2011: 97.424.000 EUR, 2012: 86.718.000 EUR in 2013: 77.288.000 EUR).

Po desetletjih številnih sprememb in prilagoditev, ki jih v zadnjih nekaj letih spremlja tudi ekonomsko zaostrena situacija, je slovensko založništvo zaradi zmanjšanega družbenega pomena knjige, ki ga spremlja tudi padec prodaje v knjigarnah, danes v nezavidljivi situaciji. Ljudje se v krizi pogosto odzovejo tako, da zmanjšajo ali celo opustijo nakupe knjig. Avtorje je dodatno prizadela nestimulativna davčna politika, ki je dodatno poslabšala njihov že tako šibek socialni položaj, dodatno breme za avtorje pa predstavlja tudi dejstvo, da Slovenija (še) nima urejenega sistema nadomestila za uporabo avtorskih gradiv v šolah.

Ne glede na to, da smo v zadnjem obdobju pomembno povečali dostopnost in raznolikost knjižne ponudbe, produkcija se je namreč bistveno povečala (od 2.500 naslovov knjig in brošur v letu 1991 do 5.084 v letu 2013), se opaznejši premik na področju bralne kulture in nakupovalnih navad ni zgodil, tudi raziskava Evrostata kaže, da 42 odstotkov nebralcev Slovenijo postavlja ob bok bralno slabše razvitim državam, zlasti v primerjavi z zgolj 20 odstotnim deležem nebralcev v nekaterih najrazvitejših državah.

Priložnosti za slovensko knjigo in razvoj založništva so številne. Z usklajenim pristopom akterjev, ki delujejo in vplivajo na področje knjige, si moramo prizadevati za zmanjšanje deleža nebralcev, v naslednjem razvojnem obdobju bi morali narediti odločen korak pri razvoju bralnih navad in se približati bralno razvitejšim državam, ob tem pa moramo znatno okrepiti tudi knjigarniško prodajo kvalitetnih knjig in revij. Z večjo prodajo se bodo lahko višale naklade in nižali produkcijski stroški, v povezavi s subvencijami pa se bo to odražalo tudi v nižji prodajni ceni in večji dostopnosti knjige. Danes je področje knjige kljub svojemu pomenu za kulturo in družbo v celoti podprto zgolj s skromnimi sredstvi, ki kvalitetno leposlovje in humanistiko komajda ohranjajo pri življenju. Potrebno je zagotoviti primerljiv obseg sredstev, kot ga država pobere z davkom na dodano vrednost na tem področju, s katerim bo mogoče vzpostaviti učinkovitejši sistem podpore, ki bo okrepil kvaliteto založniškega dela, omogočal investicije v razvojne projekte in elektronsko založništvo ter izboljšal okoliščine za ustvarjalnost. Zavarovati moramo spoštovanje avtorskega dela, ki predstavlja temelj ustvarjalnosti, in avtorje razbremeniti visokih davčnih bremen, ki ta poklic v povezavi z nizkimi avtorskimi honorarji potiskajo povsem na rob obstoja, pri čemer nas mora voditi soglasje o tem, da je avtorsko delo in z njim povezane pravice ključni dejavnik kulturne raznolikosti po eni strani in čvrsta opora za ustvarjanje, inovacije in delovna mesta po drugi. Razvoj digitalnih tehnologij pomeni nove priložnosti in nove trge, kar mora pospremiti skrb za razvoj novih občinstev, sočasno pa moramo biti še bolj pozorni na zagotavljanje spoštovanja intelektualne lastnine. Elektronsko založništvo bo omogočilo enostaven dostop do zakonite uporabe vsebin. Izzivi in priložnosti so neločljivo povezani tudi z večjim pojavljanjem knjige v medijih, spričo vse večje komercializacije se prostor resne refleksije knjižnega polja vse bolj krči, knjiga pa postaja vse bolj robni pojav. O pomenu knjige in branja je potrebno senzibilizirati javnosti, s ciljem njune ponovne družbene uveljavitve. Država bo za razvoj posameznih področij namenjala evropska sredstva in če resnično želimo uresničevati strategijo Evropa 2020, ki temelji na pametni, trajnostni in vključujoči rasti, njeni cilji pa so usmerjeni k razvoju izobraževanja, zaposlovanju in boju proti revščini in socialni izključenosti, potem moramo del teh sredstev nameniti tudi za razvoj založništva, ki je v pomembni meri tudi gospodarska panoga, ki lahko ob gospodarski rasti ustvarja tudi visoko dodano vrednost na zaposlenega, zanimive kulturno turistične vsebine in številna nova delovna mesta. Založništvo je deležno podpore članic Evropske skupnosti, ki so podpisnice Bernske deklaracije za varstvo književnih in umetniških del ter Konvencije o varovanju in spodbujanju raznolikosti kulturnih izrazov. Ob tem področje knjige potrebuje dodatno spodbudo vrha državne in evropske politike, ki morata zagotavljati spodbudne okoliščine za trajno umeščanje in razumevanje pomena knjige v sodobni družbi. Predstavniki evropskih javnih financerjev področja knjige, med njimi tudi direktor Javne agencije za knjigo RS, smo v Parizu aprila 2014 podpisali deklaracijo, s katero smo izrazili željo po oblikovanju skupnih stališč za podporo promociji in trajnosti kulturne raznolikosti v knjižnem sektorju. Zavzeli smo se za širok dostop do knjig ter spodbujanje najnižje možne stopnje davčne obremenitve za vse knjige, ne glede na format. Kot ustanove, ki podpiramo knjigo v Evropi, skupaj s trgovinskimi združenji: Federacijo evropskih in mednarodnih knjigotržcev (EIBF), Svetom evropskih pisateljev (EWC), Evropski svetom združenj književnih prevajalcev (CEATL) in Federacijo evropskih založnikov (FEP) smo se zavezali, da se z rednimi srečanji na evropski ravni nadaljuje razmislek o ustreznosti skupnih prizadevanj za zagotavljanje pravic avtorjev in zdrave knjižne verige v korist vseh evropskih bralcev.

Javna agencija za knjigo Republike Slovenije je s svojim delovanjem pričela leta 2009. Ob začetku svojega delovanja je v izvajanje prevzela pomemben del ukrepov, ki jih je prej izvajalo ministrstvo, pristojno za kulturo, v kasnejših letih pa jih je, skladno s kadrovskim in finančnim potencialom, razvijala in nadgrajevala. Agencija strokovno in neodvisno sprejema odločitve o sofinanciranju

programov in projektov, ob tem pa si prizadeva za vzpostavitev okoliščin za delovanje, povezanost in razvoj vseh členov knjižne verige. Samo nekaj let po ustanovitvi (2012) je bila agencija že soočena z destabilizacijo in poskusom ukinitve, ki se je v sklopu varčevalnih ukrepov iztekel v otežene in reducirane okoliščine delovanja, ki so vseskozi zavirale njen potencial. Pri svojem delovanju se še vedno sooča z omejitvami in tveganji, ki so povezane s preskromno kadrovske zasedbo in premajhnim obsegom proračunskih sredstev za področje knjige, oboje pa v pomembni meri vpliva tudi na učinkovitost kulturno političnih ukrepov. Tudi zaradi tega je naslednje razvojno obdobje pomembno, saj mora institucija v tem času vzpostaviti in scela razviti vse svoje funkcije, da bi se lahko uspešno odzivala na izzive, s katerimi se bo soočalo slovensko založništvo ter družba v odnosu do knjige. Za nemoteno in čim uspešnejše izvajanje ustanovnih nalog agencije je potrebno zagotoviti ustrezno kadrovske organizirano, strokovno in pri svojih odločitvah avtonomno institucijo, ki se je sposobna odzivati na spremenjene okoliščine in dinamično spremljati in usmerjati razvoj področja.

Aleš Novak

Javna agencija za knjigo Republike Slovenije (v nadaljevanju JAK) je oseba javnega prava, ki jo je ustanovila Republika Slovenija z Zakonom o Javni agenciji za knjigo Republike Slovenije. Zakon določa ustanovitev, delovanje, organizacijo, financiranje in nadzor ter opredeljuje naloge JAK. Področje knjige v skladu s tem zakonom obsega **zagotavljanje pogojev za izdajanje knjig in revij s področja leposlovja in humanistike, ustvarjalce s področja leposlovja in humanistike, prevode slovenskih avtorjev v tuje jezike, mednarodno sodelovanje s področja knjige, literarne festivale in literarne prireditve, razvoj knjigarniške mreže, razvijanje bralne kulture, promocijo knjig, avtorjev in branja, usklajenost delovanja vseh členov verige knjige, dodatno poklicno usposabljanje s področja knjige, knjižnično nadomestilo in informatizacijo na področju knjige.**

Namen ustanovitve JAK je **opravljanje strokovnih, razvojnih in izvršilnih nalog v zvezi z izvajanjem strateških dokumentov in usmeritev na področju knjige.** JAK opravlja tudi druge naloge, vezane na spodbujanje razvoja na področju knjige, skladno z namenom, določenim v aktu o ustanovitvi.

JAK opravlja z zakonom določene naloge v javnem interesu z namenom, da **zagotovi trajne pogoje za razvoj področja knjige** ter da **strokovno in neodvisno odloča o izbiri programov in projektov**, ki se financirajo iz državnega proračuna.

Ustanovitev JAK temelji na naslednjih načelih: **zagotavljanje pogojev za vrhunsko ustvarjalnost na področju leposlovja in humanistike; zagotavljanje pogojev za večjo dostopnost slovenske knjige; zagotavljanje pogojev za dvig zavesti o pomenu knjige in branja za razvoj posameznika in družbe ter zagotavljanje pogojev za večjo mednarodno prepoznavnost slovenskih ustvarjalcev, ki delujejo na področju leposlovja in humanistike.**

JAK na podlagi zakonov izvaja naslednje naloge: odloča o izbiri programov in projektov s področja knjige in zagotavlja njihovo financiranje; spodbuja izdajanje kvalitetnih knjig in revij s področij leposlovja in humanistike; s podeljevanjem delovnih štipendij in drugimi ukrepi zagotavlja stimulatívne pogoje za vrhunske ustvarjalce, ki delujejo na področjih leposlovja in humanistike; izvaja knjižnično nadomestilo; spodbuja in izvaja promocijo slovenske knjige in avtorjev; spodbuja in izvaja različne oblike mednarodnega sodelovanja na področju knjige, v prvi vrsti prevajanje slovenskih avtorjev v tuje jezike in nacionalne predstavitve slovenskega leposlovja ter humanistike v mednarodnem prostoru; zagotavlja pogoje za razvoj bralne kulture; spodbuja razvoj knjigarniške mreže na celotnem območju Slovenije in zagotavlja pogoje za večjo dostopnost knjige; povezuje se z drugimi primerljivimi mednarodnimi institucijami, ki delujejo na področju knjige; spremlja in nadzira izvedbo programov in projektov, ki jih financira; z državnimi organi sodeluje pri načrtovanju strateških usmeritev na področju knjige, ki so predmet različnih javnih politik in se dotikajo tudi knjige; skrbi za pridobivanje neproračunskih sredstev in drugih virov financiranja za izvajanje strateških usmeritev na področju knjige; vodi zbirke podatkov, določene s tem in drugimi zakoni; sodeluje z vladnimi organi oziroma drugimi organizacijami, ki vplivajo na položaj knjige, njeno prepoznavnost in razvoj ter izdaja upravne akte in opravlja druge strokovne naloge, skladne z namenom, za katerega je JAK ustanovljena ter vodi evidenco podatkov, ki jih založniki zagotavljajo skladno z določbami Zakona o enotni ceni knjige.

Zakoni

- Zakon o Javni agenciji za knjigo Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 112/07, 40/12 in 63/13);
- Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Uradni list RS, št. 77/07 - UPB, 56/08, 4/10, 20/11 in 111/13);
- Zakon o javnih agencijah (Uradni list RS, št. 52/02, 51/04 - EZ-A in 33/11 - ZEKom-C);
- Zakon o javnih finančah (Uradni list RS, št. 11/2011 - UPB4 in 14/13);
- Zakon za uravnoteženje javnih financ (Uradni list RS, št. 40/12, s kasnejšimi dopolnitvami);
- Zakon o izvrševanju proračunov Republike Slovenije za leti 2014 in 2015 (Uradni list RS, št. 101/13, 9/14 - ZRTVS-1A, 25/14 - ZSDH-1 in 38/14);
- Zakon o obveznem izvodu publikacij (Uradni list RS, št. 69/06, 86/09)
- Zakon o enotni ceni knjige (Uradni list RS, št. 11/14).

Pravilniki

- Pravilnik o izvedbi postopkov javnega poziva in javnega razpisa s področja knjige (Uradni list RS, št. 19/09 in št. 90/11);
- Pravilnik o strokovnih komisijah Javne agencije za knjigo Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 19/09 in 10/14);
- Pravilnik o izvajanju knjižničnega nadomestila (Uradni list RS, št. 42/04 in 14/09).

Druge pravne podlage

- Sklep o ustanovitvi Javne agencije za knjigo Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 57/08, 68/13);
- Statut Javne agencije za knjigo Republike Slovenije z dne 09.09.2008;
- Tarifa za opravljanje storitev Javne agencije za knjigo Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 4/13 in 50/14);
- Resolucija o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 (Uradni list RS, št. 62/2013)
- Resolucija o Nacionalnem programu za kulturo 2014–2017 (Uradni list RS, št. 99/13).

Sprejem strateškega načrta na predpisni ravni izhaja iz določb 3. člena Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Uradni list RS, št. 111/2013).

Temeljni dokument nacionalne kulturne politike, sprejet novembra 2013, javni interes na področju knjige definira kot zagotavljanje pogojev za usklajeno delovanje vseh členov knjižne verige na področju leposlovja in humanistike, kar vodi k optimalnim rezultatom na področju ustvarjanja, zalaganja, razširjanja in branja kakovostnih knjig in revij. Kulturne politike povezuje z ukrepi za zagotavljanje izdajanja in povečanje prodaje kvalitetnih knjig in revij, zagotavljanje vrhunskih del iz tujine in prevajanje slovenskih avtorjev v tuje jezike ter uveljavljanje slovenskih avtorjev in literature v mednarodnem prostoru. Skladno z NPK so v javnem interesu tudi zagotavljanje spodbudnih pogojev za ustvarjalce na področju leposlovja in humanistike, razvoj kulture branja in kupovanja knjig, promocija knjige in ustvarjalnosti na tem področju, delovanje založništva in knjigotrške mreže ter razvoj e-knjige. Na pomembno mesto postavlja tudi ukrepe za ustrezno in cenovno dostopnost knjige.

Podobno kot raziskava, ki je bila izvedena v letu 2014, tudi NPK ugotavlja, da so temeljni izzivi področja knjige povezani s povečanjem prodaje knjig in njihovo dostopnostjo, razvojem elektronskega založništva, krepitvijo bralne kulture ter povezanim delovanjem deležnikov na področju založništva. Med razvojne ukrepe prišteva tudi sprejetje Zakona o enotni ceni knjige, ki je v času priprave strateškega načrta že uveljavljen, ter možnost zagotovitve kohezijskih sredstev ter stalno strokovno spremljanje in analizo učinkov sofinanciranja.

Dokument definira tri cilje: večja prodaja kvalitetnih knjig in revij, bolj učinkovita državna podpora knjigi v smeri celovite politike do knjige ter izvedba projekta Republika Slovenija – osrednja gostja na mednarodnem knjižnem sejmu v Frankfurtu. Načrtovani ukrepi za:

- a. večjo prodajo kvalitetnih knjig in revij: sprejetje Zakona o enotni ceni knjige, izvedba nacionalne raziskave bralnih in nakupovalnih navad na področju knjige, izvedba nacionalnih kampanj za promocijo kulture branja in kupovanja knjig in revij, ciljna podpora programom za pospeševanje prodaje knjig in revij v knjigarnah ter razvoj portala knjige na trgu.
- b. bolj učinkovito državno podpora knjigi v smeri celovite politike do knjige: JAK v okviru strategije oblikuje usmeritve za podporo knjižni in revijalni produkciji, v katerih opredeli tudi najvišje število sofinanciranih knjig glede na razpoložljiva proračunska sredstva ter najvišje in najnižje pragove sofinanciranja glede na pričakovane učinke, spodbujanje pretvorbe subvencioniranih knjig in revij v e-format ter podpora pretvorbi že izdanih subvencioniranih knjig in revij v e-format, razvoj platforme za prodajo e-knjig, podpora projektom krepitve kompetenc na področju knjige in določitev minimalnih založniških standardov.
- c. za izvedbo projekta Republika Slovenija – osrednja gostja na mednarodnem knjižnem sejmu v Frankfurtu: ciljno sofinanciranje prevodov slovenskih avtorjev v nemški in angleški jezik, sofinanciranje izdaj slovenskih avtorjev pri uveljavljenih nemških založbah, dogovor s prireditelji knjižnega sejma o Republiki Sloveniji kot osrednji gostji.

V času priprave strateškega načrta je del ciljev iz NPK že uresničen, več ukrepov je izvedenih ali se izvajajo. Zakon o enotni ceni knjige je stopil v veljavo avgusta 2014, v času priprave strateškega dokumenta zaradi kratkega časa veljave še ni bilo mogoče analizirati njegovih učinkov, JAK je vzpostavila vpisni modul za oddajo zakonsko določenih informacij in omogočila javni dostop do seznama prijav enotne cene knjige, modul in dostop delujeta nemoteno. V septembru 2014 je bila dokončana raziskava področja knjige z naslovom Bralna kultura in nakupovanje knjig v Republiki Sloveniji (UMco, Kovač, Blatnik, Rugelj). JAK je že v letu 2014

izvedla novo kampanjo za promocijo bralne kulture in knjige Bližji knjigi, istega leta pa je uspešno pridobila evropska sredstva (ESS) za izvedbo portala knjige na trgu, ciljno sofinanciranje kulturnih programov knjigarn je že dlje časa uveljavljen ukrep.

Ukrepi, povezani z bolj učinkovito državno podporo, so vključeni v strateški načrt JAK, deloma pa se že izvajajo (podpora pretvorbam v e-knjige, projekti krepite kompetenc in uposabljanja).

Priprave na realizacijo projekta Republika Slovenija – častna gostja mednarodnega sejma v Frankfurtu so se pričele v letu 2014, Vlada RS je potrdila projekt, ga poverila v izvedbo JAK in zagotovila proračunska sredstva za njegovo izvedbo. Minister za kulturo je maja 2014 vodstvu sejma posredoval uradno pismo o nameri za kandidaturo Republike Slovenije, septembra pa imenoval medresorski Odbor za pripravo vsebinskega koncepta.

RAZISKAVA BRALNA KULTURA IN NAKUPOVANJE KNJIG V REPUBLIKI SLOVENIJI (UMCO, 2014)

Javna agencija za knjigo Republike Slovenije in Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije sta naročnika raziskave Bralna kultura in nakupovanje knjig v Republiki Sloveniji, ki so jo v letu 2014 pripravili raziskovalci dr. Miha Kovač, dr. Andrej Blatnik in dr. Samo Rugelj s sodelavcema.

Resnejše raziskovanje področja knjige v Sloveniji se pričinja z letom 1973, ko je Gregor Kocijan izvedel prvo raziskavo Knjiga in bralci. Leta 1979 se je Kocijanu pri novi raziskavi pridružil Martin Žnideršič, nato je bila tretja raziskava leta 1984 vključena v Slovensko javno mnenje, nato je sledila še četrta raziskava Knjiga in bralci, ki jo je 1998 ponovno izvedel Martin Žnideršič. Od zadnje raziskave je torej minilo 16 let, kar je precej več od napovedanega (pet let).

Naročniki zadnje raziskave smo ob analizi področja želeli pridobiti tudi izhodišča za načrtovanje kulturnih politik in ukrepov v prihodnje. V času priprave Nacionalnega programa za kulturo 2014 – 2017 še nismo razpolagali z rezultati raziskave, čeprav so temeljni problemi področja, kot so definirani v tem temeljnem dokumentu kulturnih politik, sorazmerno skladno tudi z izsledki in ugotovitvami raziskave, ki je bila končana septembra 2014.

Temeljne ugotovitve raziskave so, da število nebralcev ostaja približno enako kot leta 1998 (povečalo se je za 3 % in znaša 42 %), skoraj tretjina ljudi, ki knjig ne kupuje, trdi, da jih knjige ne zanimajo, v prejšnji raziskavi je bilo takih zgolj 2 %, kar pomeni, da je tovrsten odnos do knjige danes mnogo bolj družbeno sprejemljiv, kot je bil pred leti. Večina bralcev do knjige pride v knjižnici (48 %), v zadnjih 15 letih so se v pomembni meri spremenile prodajne poti, neposredna prodaja se je zelo zmanjšala, povečal se je delež spletne prodaje in prodaje v trgovskih centrih. V zidanih knjigarnah še vedno kupuje 75 % kupcev knjig, zabeležili pa smo znaten upad kupovanja knjig med najintenzivnejšimi kupci knjig (več kot 20 knjig letno), lahko sklepamo, da se je pomemben del rednih kupcev prelevil v občasne. Prodaja knjig se je od zadnje raziskave zmanjšala za okoli 500.000 izvodov, odstotni delež rednih in intenzivnih kupcev knjig pa se je zmanjšal za kar 43 %. Knjižna produkcija je v letu 2013 znašala 4950 knjig, kar vključuje tudi 715 učbenikov, povprečna naklada knjig v zadnjih treh letih rahlo raste in znaša 1076, v letu 2013 pa se je precej povišala naklada slovenskih slikanic. Vsota izposoj in prodaje na odraslega bralca je v letu 2013 znašala 7,6 knjige (1998 je znašala 7,2 knjige), kar pomeni rahlo povečanje, ki pa ga je treba po mnenju raziskovalcev v celoti pripisati povečani izposoji ob sočasno zmanjšanem nakupovanju. Pomemben del kupcev knjig bere tudi v tujem jeziku, ob povečani prodaji preko spleta in podatkih o nakupovalnih navadah, lahko sklepamo, da vse pomembnejšo vlogo dobila kupovanje v tujih spletnih knjigarnah (Amazon in podružnice).

V obdobju 1998 – 2013 se je za četrtno povečalo število izdanih naslovov, povečala so se sredstva, ki jih prejema knjižnična mreža, knjige so fizično dostopnejše, pa vendar je rezultat bralnih navad primerljiv z letom 1998, ob tem je večina panožnih kazalcev od leta 2010 obrnjenih navzdol. Stroka soglaša, da je upad branja, zlasti leposlovja, povezan z rastjo rabe

računalniških tehnologij, po mnenju raziskovalcev pa tudi z drugačnim vplivom izobrazbe na branje knjig, saj višanje izobrazbene ravni ni prineslo rasti branja, do neke mere pa seveda tudi z recesijo.

Raziskovalci v zaključku ponudijo različne poti razvoja kulturnih politik in ukrepov na področju knjige.

TRENTNA ORGANIZIRANOST IN PODROČJA DELA JAK

JAK je ob ustanovitvi delo organizirala v štirih večjih vsebinskih področjih, v letu 2014 pa smo zaradi širitve aktivnosti in prevzema novih nalog dodali še dve.

1. Zagotavljanje pogojev za izdajanje kvalitetnega leposlovja in humanistike ter izvajanje knjižničnega nadomestila
2. Podpora razvoju bralne kulture, literarnim prireditvam in knjigarnam
3. Uveljavljanje slovenskih avtorjev v tujini in druge oblike mednarodnega sodelovanja
4. Izvajanje Zakona o enotni ceni knjige in vzpostavitev informacijskega portala (prijava enotne cene knjige, seznam prijav enotne cene knjige, portal knjige na trgu)
5. Slovenija, častna gostja Mednarodnega knjižnega sejma v Frankfurtu

Skladno s Pravilnikom o strokovnih komisijah JAK delujejo tri področne strokovne komisije:

1. Strokovna komisija za področje knjižne in revijalne produkcije s področja leposlovja in humanistike
2. Strokovna komisija za področje literarnih prireditev in razvoj bralne kulture
3. Strokovna komisija za mednarodno promocijo slovenskega leposlovja in humanistike

Zagotavljanje pogojev za izdajanje kvalitetnega leposlovja in humanistike ter izvajanje knjižničnega nadomestila

Na področju knjižnih in revijalnih programov in projektov so naloge JAK omogočiti oblikovanje in izvajanje vrhunskih knjižnih programov na področju leposlovja in humanistike, spodbujati izvirno ustvarjalnost, podpirati inovativnost in sodobne tehnološke rešitve pri razširjanju in promociji leposlovja in humanistike, posebej digitalizacijo knjižnih arhivov oz. večanje dostopnosti e-knjig, spodbujati visoke strokovne avtorske in založniške standarde, korektnost pri plačevanju avtorskega dela, široko dostopnost kvalitetne knjižne produkcije ter inovativno in izvirno uporabo informacijske tehnologije. JAK izvaja večletno subvencioniranje založnikov, ki kontinuirano izdajajo kvalitetne knjižne in revijalne programe, z namenom omogočiti stabilne produkcijske okoliščine ter enoletno subvencioniranje knjižnih in revijalnih projektov, ki niso prejemniki subvencij za knjižne ali revijalne programe, z namenom omogočiti izdajo kvalitetne knjige ali revije. Zaradi nižanja avtorskih honorarjev in s tem povezanega slabšanja socialnega položaja avtorjev, ki ogroža obstoj teh poklicev, s tem pa tudi knjig, je pri subvencioniranih programih in projektih JAK določila minimalne avtorske honorarje, ki zavezujejo založnike. Delovne štipendije so oblika neposredne podpore vrhunskim in perspektivnim mladim ustvarjalcem ter literarnim kritikom s statusom samozaposlenega v kulturi na področju knjige ali samostojnega podjetnika z registrirano dejavnostjo na področju knjige.

Knjižnično nadomestilo kot obliko podpore avtorjem knjižničnega gradiva, ki je predmet javnega izposojanja v knjižnicah, JAK izvaja na podlagi pravilnika in sicer v obliki denarnega prispevka

avtorjem ter delovnih štipendij za ustvarjalnost, ki so namenjene perspektivnim in vrhunskim avtorjem.

Podpora razvoju bralne kulture, literarnim prireditvam in knjigarnam

Sofinanciranje literarnih festivalov, literarnih prireditev, strokovnim srečanj in literarnih nagrad omogoča lažje uveljavljanje slovenskih avtorjev in knjige, oblikovanje vseživljenjskih bralnih navad ter zagotavljanje široke dostopnosti vrhunskega izvirnega leposlovja in humanistike. Sofinanciranje programov, ki spodbujajo branje različnih starostnih skupin, ki potekajo na nacionalni ravni, razvija odnos do knjige, izboljšuje dostopnost vrhunskega leposlovja in humanistike ter povezuje subjekte, ki podpirajo branje na nacionalni in regionalni ravni. Izvajanje nacionalnih kampanj za promocijo in širjenje branja (*Rastem s knjigo*) spodbuja branje in razvija odnos do knjige pri ciljnih skupinah (npr. učenci sedmega razreda, dijaki prvih letnikov). JAK izvaja večletno in enoletno subvencioniranje izvajalcev literarnih festivalov ter večletno in enoletno subvencioniranje izvajalcev programov razvijanja bralne kulture.

Sofinanciranje kulturnih programov knjigarn omogoča izvajanje promocije knjižnih del in avtorjev, razvoj vseživljenjskih bralnih navad ter ustrezno dostopnost kakovostnih knjig in revij s področja leposlovja in humanistike. Vključenost knjigarn v nacionalne kampanje za promocijo branja in knjige promovira knjigarne kot središča srečevanja med knjigo in bralcem (kupcem) ter izboljšuje povezanost elementov knjižne verige, pri čemer se knjigarne razvijajo v kulturna središča. Podpora izobraževalnim programom, strokovnim srečanjem ter usposabljanjem omogoča dvig kompetenc knjigotržcev. Vse strategije so usmerjene tudi k povečanju prodaje kvalitetnih revij in knjig.

Uveljavljanje slovenskih avtorjev v tujini in druge oblike mednarodnega sodelovanja

Cilji delovanja JAK na področju mednarodnega sodelovanja so promocija in uveljavitev slovenskih ustvarjalcev in založnikov, ki delujejo na področju leposlovja in humanistike, v ta namen JAK izdaja promocijska gradiva, vzpostavitve različnih oblik mednarodnega sodelovanja na področju knjige (vključevanje v mreže npr. *Traduki* in *Goudfazant* ter v pobude npr. *European Fairy Tale Trail* in *Združenje evropskih javnih financerjev knjige*), prevajanje slovenskih avtorjev v tuje jezike ter izidi del slovenskih avtorjev pri uglednih tujih založbah, povezovanje z drugimi sorodnimi institucijami ter izvedba projekta *Slovenija častna gostja Mednarodnega knjižnega sejma* v Frankfurtu. Rezi denčni programi omogočajo širjenje obzorij vrhunskih in perspektivnih avtorjev leposlovnih in eseji stičnih besedil, ki ustvarjajo v slovenskem jeziku in s svojim delom bistveno prispevajo k uveljavitvi slovenske kulture v mednarodnem prostoru. Avtorjem, ki so vabljeni na javne nastope v tujini, JAK sofinancira neposredne stroške. Mednarodni seminar za tuje prevajalce je namenjen dvigu kvalitete prevodov, večanju interesa za prevajanje slovenskih avtorjev ter seznanitvi prevajalcev z aktualno knjižno produkcijo in aktualnim dogajanjem. JAK je na najpomembnejših mednarodnih knjižnih sejmih (*Frankfurt*, *Bologna*, *Leipzig*) prisoten z nacionalno stojnico, na kateri tujim založnikom predstavlja knjižno produkcijo, kataloge avtorjev in založnikov ter literarna dela po izboru založnikov. V okviru večletnega javnega razpisa subvencionira programe s področja mednarodnega sodelovanja, ki so namenjeni organizaciji kakovostnih in prepoznavnih dogodkov za trajno umeščanje slovenskega leposlovja in humanistike v tujini, organizaciji predstavitev na sejmih, kjer ni nacionalne stojnice, predstavitev pa združuje več slovenskih založnikov ter programom v Sloveniji, ki so namenjeni sistematičnemu uveljavljanju slovenskega leposlovja in humanistike v tujini, vzpostavitvi informacijske platforme za boljšo obveščenost tujine o slovenskem leposlovju in humanistiki ter neposredni podpori inovativnim založniškim in prevajalskim načrtom za popularizacijo slovenskega leposlovja in humanistike v tujini. V okviru enoletnega javnega razpisa JAK sofinancira projekte, ki promovirajo slovenske avtorje in ustvarjalnost v tujini.

Izvajanje Zakona o enotni ceni knjige

Zakon o enotni ceni knjige je JAK naložil vzpostavitev in upravljanje podatkovne baze z informacijami o maloprodajni ceni knjige in datumu izida ter izdajo potrdil. Baza omogoča tudi pregled prijav, v naslednji fazi bo integrirana z informacijskim portalom JAK. Na prvem evalvacijskem srečanju decembra 2014, ki je potekalo v okviru Slovenskega knjižnega sejma, so uporabniki baze izrazili zadovoljstvo z njenim delovanjem.

Vzpostavitev informacijskega portala (knjige na trgu)

Na podlago določb Zakona o enotni ceni knjige je JAK v letu 2014 vzpostavila že omenjeno podatkovno bazo, v katero založniki vpisujejo podatke pred začetkom prodaje knjige. Ta baza bo integrirana z informacijskim portalom (v NPK imenovan knjige na trgu), ki ga bo JAK vzpostavila v okviru odobrenega projekta Karierne perspektive II – Portal Knjige na trgu. Portal bo vključeval predstavitev na trgu dostopnih knjig, založnikov, avtorjev, literarnih nagrad, kampanj za promocijo bralne kulture, dogodke s področja založništva ter druge relevantne informacije o področju. Ob tem bo omogočal tudi dostop do revij s področja kulture v elektronski obliki.

Slovenija – častna gostja Mednarodnega knjižnega sejma v Frankfurtu

Nacionalni program za kulturo 2014 – 2017, ki je bil v Državnem zboru RS potrjen novembra 2013, je med cilje na področju knjige uvrstil projekt Slovenija, častna gostja Mednarodnega knjižnega sejma v Frankfurtu. Vlada RS je potrdila kandidaturo, zagotovila sredstva, pripravo in izvedbo projekta pa je poverila JAK. Minister za kulturo je septembra 2014 imenoval Odbor za pripravo vsebinskega koncepta RS kot častne gostje, ki bo do oktobra 2015 pripravil elaborat projekta.

Kadrovska zasedba: V letu 2014 je na JAK redno zaposlenih pet ljudi, od tega štirje za nedoločen čas in en za določen čas. JAK nima redno zaposlenih za izvajanje podpornih dejavnosti (finance in računovodstvo, analitika, administracija). V času priprave ustanovitve JAK je bila predvidena številčnejša kadrovska zasedba (9), ki kasneje ni bila realizirana. Majhna kadrovska zasedba zaradi številnih nalog, ki jih JAK izvaja na mnogih področjih, danes predstavlja težko obvladljivo tveganje pri delovanju in nadaljnjem razvoju institucije.

Poslovni prostori: Od ustanovitve do 2014 je JAK delovala v poslovnih prostorih na Tržaški cesti 2 v Ljubljani, ki so v lasti Republike Slovenije. Prostorji so bili ustrezno veliki in opremljeni, lokacija sama pa je bila manj primerna in težje dostopna za obiskovalce, uporabnike in goste. V letu 2014 je Ministrstvo za kulturo sprejelo odločitev, da preseli JAK v druge poslovne prostore in sicer na Metelkovo 2 b v Ljubljani. Čeprav so prvi pogovori tekli v smeri, da bo JAK prevzela upravljanje celotnega objekta (Vratarnica), je kasneje v uporabo dobila zgolj mansardni del, ki je precej manjši od prejšnjih prostorov, ob tem pa je ministrstvo dalo zavezo, da bo dodatne prostore zagotovilo bodisi v pritličnem delu objekta ali v sosednjih objektih. Nekaj mesecev po vselitvi (avgusta 2014) ta faza še ni zaključena in JAK se trenutno sooča z logističnimi in organizacijskimi težavami, ki so povezane s premajhnimi prostori.

JAK bo delovala kot neodvisna institucija na področju knjige v Republiki Sloveniji, ki bo s to razvojno strategijo in ukrepi podpirala knjižno verigo, povezovala deležnike tega področja med seboj in to področje z drugimi področji in odločevalci (Vlada RS, Državni zbor RS, pristojno in druga ministrstva, delovna in projektna telesa) ter senzibilizirala javnosti za pomen in vlogo knjige v sodobni družbi. Vzpostavljala bo razmere, ki bodo na omejenem in specifično delujočem trgu omogočale kvalitetno in stabilno založniško produkcijo v javnem interesu, zaščito avtorskih pravic in zagotovitev ustreznega položaja avtorjev ter visoko dostopnost kvalitetnih knjig in revij v vseh oblikah. Pri tem bo JAK delovala strokovno, spremljala ter analizirala bo področje ter analiziranje področja in se sprti odzivala na spremenjene okoliščine. Da bi lahko uresničevala to poslanstvo, mora JAK delovati v primernih institucionalnih okoliščinah: organizacijskih, infrastrukturnih, kadrovskih in finančnih.

Delovanje JAK temelji na načelih kulturne politike, zagotavljanju kvalitete, raznovrstnosti in dostopnosti.

JAK bo zagotavljala pogoje za vrhunsko ustvarjalnost na področju leposlovja in humanistike, večjo dostopnost knjige, dvig zavesti o pomenu knjige in branja za razvoj posameznika in družbe ter večjo mednarodno prepoznavnost slovenskih ustvarjalcev, ki delujejo na področju leposlovja in humanistike.

Namen delovanja JAK je zagotavljanje trajnih pogojev za razvoj področja knjige ter strokovno in neodvisno odločanje o izbiri programov in projektov, ki se financirajo iz državnega proračuna. Pri tem opravlja strokovne, razvojne in izvršilne naloge v zvezi z izvajanjem strateških dokumentov, kulturnih politik in usmeritev na področju knjige. Za dosledno uresničevanje teh načel in namena je potrebno ohranjati neodvisnost delovanja in strokovno usposobljenost institucije ter zagotoviti ustrezno institucionalno stabilnost.

Temeljne naloge JAK so zagotavljanje pogojev za izdajanje knjig in revij s področja leposlovja in humanistike, ustvarjalce s področja leposlovja in humanistike, prevode slovenskih avtorjev v tuje jezike, mednarodno sodelovanje na področju knjige, literarne festivale in literarne prireditve, razvoj knjigarniške mreže, razvijanje bralne kulture, promocijo knjig, avtorjev in branja, usklajenost delovanja vseh členov verige knjige, dodatno poklicno usposabljanje s področja knjige, knjižnično nadomestilo in informatizacijo na področju knjige. Na področju digitalizacije so cilji JAK razvoj elektronskega založništva, dostopnost elektronskih knjig in revij na vseh platformah ter znižanje davčne stopnje na e-knjigo.

Da bi lahko izvajali te naloge in uresničevali cilje, je potrebno uveljaviti ukrepe, ki bodo zagotoviti stabilne založniške produkcijske pogoje, delovanje knjigarniške mreže, povezanost deležnikov in usklajenost politik in ukrepov, ustrezno varovanje avtorskih pravic, izboljšanje položaja avtorjev ter promocijske in podporne mehanizme.

Prednosti

- *Bogata, kvalitetna in raznolika knjižna in revijalna produkcija*
- *Sistematična državna pomoč, ki podpira vse elemente knjižne verige*
- *Dobro razvit in stabilen sistem knjižnic ter visoka knjižnična izposoja*
- *Kombinirani sistem državne podpore (subvencije, knjižnični odkupi, davčna stopnja)*

Slabosti

- *Majhen in šibko delujoč knjižni trg (majhna prodaja končnim kupcem)*
- *Nizke naklade in visoka cena knjig*
- *Šibka povezanost med subvencijami in cenami knjig*
- *Slaba povezanost deležnikov na področju knjige*
- *Majhno število knjigarn*

Priložnosti

- *Dvig prodaje kvalitetnih knjig in revij*
- *Večja prisotnost knjige v medijih*
- *Vzpostavitev informacijskega portala*
- *Mednarodna uveljavitev slovenskih avtorjev*
- *Povečanje števila e-knjig in njihova dostopnost ter razvoj elektronskega založništva*
- *Znižanje davčne stopnje za e-knjigo*
- *Stalno strokovno spremljanje področja in analiza učinkov sofinanciranja*

Nevarnosti

- *Zmanjševanje deleža bralcev*
- *Padec prodaje knjig in revij in nadaljnje krčenje panoge*
- *Zmanjševanje družbenega pomena knjige*
- *Prepustitev založništva prostemu trgu*
- *Zmanjšana dostopnost knjigarn (krčenje knjigarniške mreže)*
- *Zmanjševanje javnih sredstev za knjigo*
- *Poslabšanje socialnega položaja avtorjev*

Cilj 1: Večja prodaja kakovostnih knjig in revij

Ukrepi za doseganje cilja:

- okrepitev promocije in trženja subvencioniranih knjig in revij,
- uveljavitev povezanosti med subvencijo in ceno knjige (omejitev cene knjige),
- razvoj trženjskih in marketinških kompetenc,
- vzpostavitev informacijskega portala na področju knjige (knjige na trgu),
- izvedba nacionalnih kampanj za promocijo branja in nakupovanja knjig,
- ohranitev knjigarniške mreže in sofinanciranje kulturnih programov knjigarn, ki so povezani s promocijo subvencioniranih knjig in revij.

Pojasnilo: Število izdanih knjig je v zadnjih dveh desetletjih naraščalo, leta 2013 je izšlo 3.661 naslovov. Padec prodaje v knjigarnah je ob zmanjšanem obsegu prometa z učbeniki eden od razlogov za krčenje knjižnega trga in zdrs v negativni poslovni rezultat panoge, ki se je zgodil leta 2013 (prihodki so znašali 77 milj EUR, odhodki pa 81 milj EUR). Prodaja na prebivalca je v zadnjih 16 letih padla za 10 %, zlasti slaba je prodaja subvencioniranih knjig končnim kupcem v knjigarnah, zaradi tega je delovanje trga pri oblikovanju ekonomskih modelov založnikov subvencioniranih knjig postalo relativno nepomembno, kar je za srednjeročni razvoj kvalitetnega založništva izrazito negativno izhodišče. Pri subvencioniranih knjigah in revijah so založniki v pretežni meri odvisni od javnih sredstev. Ker je večji del knjigarniške mreže v lasti ene založniške skupine, publikacije drugih založnikov težje najdejo pot do izpostavljenih in tržno uspešnejših pozicij, kar slabša njihov prodajni potencial. JAK bo spodbujala promocijo in trženje subvencioniranih knjig in revij, pri čemer bo zagotovila dvig ustreznih kompetenc zaposlenih v panogi ter pripravila osnutek modela, ki bo subvencijo povezal z nižjo maloprodajno ceno knjige, omogočil izjeme in ga po javni razpravi uveljavila pri naslednjem triletnem javnem razpisu (2016 – 2018). Za izboljšanje informiranosti o aktualnem dogajanju na področju založništva ter knjigah in revijah na knjižnem trgu, bo JAK vzpostavila osrednji informacijski portal (v NPK 2014 – 2017 imenovan »Knjige na trgu«), ki bo integriran s podatkovno bazo prijav enotne cene knjige in bo omogočal vpogled v knjižni trg. Pri pripravi in izvajanju nacionalnih kampanj za promocijo bralne kulture in knjige bo JAK povezovala in vanje vključevala akterje, ki lahko s svojim delovanjem lahko vplivajo na družbeni položaj knjige in promovirajo pomen branja (MIZŠ, MK, reprezentativna panožna združenja in mediji). Ker v zadnjih letih pada prodaja knjig knjigarniškim kupcem, bo JAK sofinancirala kulturne programe, ki bodo s ciljem boljše prodaje promovirali avtorje ter subvencionirane knjige in revije in s tem krepili položaj in pomen knjigarn kot kulturnih središč.

Kazalci: povečanje prodaje subvencioniranih knjig in revij v odstotnem deležu glede na izhodiščno leto 2014, vzpostavitev informacijskega portala na področju knjige (»knjige na trgu«).

*obseg prometa v založništvu (2013: 77.300.000 EUR > 2019: 100.000.000 EUR)
povprečno število prodanih izvodov subvencioniranih knjig v prvem letu prodaje (2014: 200 > 2019: 300)*

Cilj 2: Zmanjšanje odstotnega deleža nebralcev v Republiki Sloveniji

Ukrepi za doseganje cilja:

- vzpostavitev medresorske delovne skupine, ki bo pripravila nacionalno strategijo in ukrepe za zmanjšanje odstotnega deleža nebralcev v Republiki Sloveniji.

Pojasnilo: Raziskava Bralna kultura in nakupovanje knjig v Republiki Sloveniji ugotavlja, da je v Sloveniji v letu 2013 42 % nebralcev, kar je 3 % več kot leta 1998. Eurobarometrova raziskava je leta 2007 izmerila okoli 35 % nebralcev, kar je Slovenijo uvrstilo na 11 mesto med 20 sodelujočimi državami, daleč od najuspešnejših (Švedska, Finska, Češka), kjer se odstotni delež nebralcev giblje okoli 20 %. Branje v Sloveniji upada tudi med najbolj izobraženimi sloji prebivalstva. Problem branja zadeva več resorjev in politik, ob kulturi zlasti izobraževanje, zato mora biti pristop pri oblikovanju konsenza o tem, kaj je potrebno storiti, da bomo situacijo izboljšali, vključujoč in z jasno zavezo, da je ukrepe in strategije treba izvajati soodvisno in povezano. Delovna skupina bo pripravila strategijo,, ki bo odgovorila na temeljni izziv - kaj storiti, da se približamo bralno najrazvitejšim državam Evropske skupnosti.

Kazalniki: pričetek delovanja medresorske delovne skupine, priprava nacionalne strategije in ukrepov za zmanjšanje odstotnega deleža nebralcev (leto 2016), izvajanje strategije in ukrepov (2016 - 2019).

Odstotni delež nebralcev 2013: 42 % > 2019: 35%

Cilj 3: Bolj učinkovita državna podpora na področju knjige

Ukrepi za doseganje cilja:

- določitev najvišjega števila sofinanciranih knjig glede na proračunska sredstva,
- določitev najvišjih in najnižjih pragov sofinanciranja projektov glede na pričakovane učinke,
- postopna izenačitev subvencij na projektnem in programskem javnem razpisu za sofinanciranje knjig,
- spodbujanje dviga založniških standardov in razvoj blagovne znamke.

Pojasnilo: Kulturno politični ukrepi na področju knjige omogočajo zahtevnejšo knjižno in revijalno produkcijo na področjih leposlovja in humanistike ter široko dostopnost knjig in revij v javnem interesu na področju Republike Slovenije. Zaradi nižanja naklad in upada prodaje pa je podpora razpršena, med povprečno višino subvencije na projektnem in programskem razpisu je velika razlika (3.250 EUR >< 6.000 EUR). Z zmanjšanjem razpršenosti državne podpore se bodo povišala sredstva, izboljšala dostopnost knjig (cenovna politika) ter dvignila njihova kakovost. Vse slabši položaj panoge je mestoma privedel do erozije založniških standardov, zato je potrebno okrepiti kompetence ter spodbuditi oblikovanje založniških standardov. Z namenom dviga kvalitete izdanih knjig bo JAK v sodelovanju z reprezentativnimi združenji založnikov pripravila blagovno znamko, ki bo označevala odlično založbo, ki v pripravo knjižnih programov vključuje vse strokovne sodelavce (urednik, lektor, korektor, oblikovalec) in izdaja brezhibne knjige, izdelane skladno z najvišjimi standardi stroke.

Kazalniki: do leta 2017 bo JAK sofinancirala največ 285 knjig, do leta 2018 bo JAK izenačila višino povprečne subvencije na programskem in projektnem razpisu JAK, vpeljava blagovne znamke odlična založba do leta 2017.

Cilj 4: Razvoj in uveljavljanje elektronskega založništva

Ukrepi za doseganje cilja:

- vezava subvencije za knjige na pretvorbo v e-format (večletni razpis 70 % knjižnega programa z izjemami, projektni razpis prednostni kriterij)
- sofinanciranje pretvorbe knjig in revij v e-format,
- spodbujanje enotne evropske nižje davčne stopnje za e-knjige.

Pojasnilo: JAK je z letom 2013 pričela izvajati ukrepe za povečanje dostopnosti knjig in revij v e-formatu, v dveh letih je subvencijo za pretvorbo prejelo 321 projektov. Po podatkih zadnje raziskave je med najintenzivnejšimi kupci zaznaven odstotek takih, ki berejo elektronske knjige in njihovo število se bo v prihodnjih letih povečevalo. Ustrezna razvitost elektronskega založništva in dostopnost e-knjig slovenskih avtorjev je pomembna tudi s stališča zagotavljanja dostopnosti slovenske knjige. Zaradi težav založnikov pri pridobivanju pravic za e-knjige bo JAK zahtevala pretvorbo najmanj 70 % sofinanciranega knjižnega programa ob dopustnih izjemah (npr. ni možno pridobiti avtorskih pravic za objavo e-knjige), pri projektnih razpisih pa bo sočasno izdana knjiga v e-obliki prednostni kriterij za sofinanciranje. V okviru evropske pobude javnih financerjev področja knjige si bo JAK prizadevala za enotno evropsko uveljavitev nižje davčne stopnje za e-knjigo, ki je sedaj obdavčena kot storitev.

Kazalniki: dostopnost 70 % subvencionirane knjižne produkcije v e-obliki do leta 2017.

Cilj 5: Vzpostavitev stalnega strokovnega spremljanja področja knjige

Ukrepi za doseganje cilja:

- izvedba celovite raziskave področja knjige vsakih pet let,
- redno spremljanje učinkov kulturno političnih ukrepov in državne podpore na področju knjige,
- celovito pridobivanje podatkov od subvencioniranih založb in knjigarn, s ciljem analitičnega spremljanja učinkov državnih podpor in drugih ukrepov,
- redno spremljanje zadovoljstva založnikov, knjigotržcev in avtorjev s storitvami JAK.

Pojasnilo: Raziskave področja knjige v Sloveniji se pričnejo leta 1973, ko je Gregor Kocijan izvedel raziskavo Knjiga in bralci. Leta 1979 se je pri naslednji raziskavi Kocijanu pridružil Martin Žnideršič, tretja raziskava je bila vključena v raziskavo Slovensko javno mnenje leta 1984, nato je sledila predzadnja raziskava Martina Žnideršiča leta 1998, v letošnjem letu smo tako dobili peto raziskavo Bralna kultura in nakupovanje knjig v Republiki Sloveniji (Knjiga in bralec V), ki so jo

pripravili Miha Kovač, Andrej Blatnik ter Samo Rugelj (UMco, 2014). Zadnja raziskava je torej nastala šele 16 let od prejšnje, kar je vsekakor predolga doba za kvalitetno spremljanje dogajanja na področju knjige, bralstva in založništva. Pridobivanje celovitih in verodostojnih podatkov je na področju založništva in knjigotrštva, oboje sta tudi gospodarski panogi, relativno oteženo, za analize in statistične preglede področja pa nujno potrebno. JAK bo vzpostavila model pridobivanja, obdelave in hranjenja podatkov.

Kazalniki: izvedba raziskave *Knjiga in bralec do leta 2019*, izvedba raziskave o učinkih državne podpore na področju knjige do leta 2016, vzpostavitev modela pridobivanja, obdelave in hranjenja podatkov do leta 2016, letno spremljanje zadovoljstva uporabnikov in potencialnih uporabnikov storitev JAK.

Cilj 6: Izvedba projekta Slovenija, častna gostja na mednarodnem knjižnem sejmu v Frankfurtu in vzpostavitev trajnega modela uveljavljanja slovenskih avtorjev v tujini

Ukrepi za doseganje cilja:

- priprava elaborata projekta (bidbook),
- ciljno sofinanciranje prevodov slovenskih avtorjev v nemški in angleški jezik,
- izvedba seminarja za tuje založnike ter rezidenčnega programa za tuje prevajalce,
- sofinanciranje izdaj slovenskih avtorjev pri uglednih nemških založbah,
- vzpostavitev trajnega modela uveljavljanja slovenskih avtorjev v tujini.

Pojasnilo: Projekt Slovenija, častna gostja na mednarodnem knjižnem sejmu v Frankfurtu je pomemben zlasti zaradi dolgoročne prepoznavnosti in uveljavitve slovenskih avtorjev ter literature na nemškem in angleškem govornem področju. Uspešen nastop držav kot osrednjih gostij na Frankfurtskem knjižnem sejmu izrazito povečuje število izdaj domačih avtorjev na nemškem govornem področju in širše, na drugih knjižnih trgih, sočasno pa krepi kulturno turistični potencial države, s čimer pripomore h gospodarski rasti, razvoju kulturnih in storitvenih dejavnosti ter novim zaposlitvam. Predstavitev osrednje častne gostje vzbudi zanimanje tako pri strokovni kot pri splošni javnosti in predstavlja enega od vrhuncev medijskega poročanja o sejmu. Za častno gostjo ima taka predstavitev dvojni pomen: omogoča postavitev literature in kulture izbrane države na največjem knjižnem sejmu na svetu v središče pozornosti tako obiskovalcev sejma kot medijev, vpliva pa tudi na knjižno industrijo te države in na njene mednarodne izkoristke. Ob tem bo Slovenija še vedno prisotna na sejmih v Leipzigu, Frankfurtu ter Dunaju (nemško govorno področje). Priprave na projekt se pričenjajo v letu 2014 in trajajo do izvedbe projekta, predvidoma v obdobju 2018 – 2024. Za krepitev prepoznavnosti slovenskih avtorjev bomo pričeli z izvajanjem mednarodnega seminarja za tuje založnike ter rezidenčnega programa za tuje prevajalce. Trajnostni cilj projekta ob uveljavitvi slovenskih avtorjev na nemškem in angleškem govornem področju je tudi vzpostavitev modela učinkovitega uveljavljanja slovenskih avtorjev v tujini.

Kazalniki: priprava elaborata projekta v letu 2015, povečanje števila podprtih prevodov v nemški in angleški jezik za 30 % letno, število vseh prevodov v nemščino (do 2013: 582 > do 2017: 650), število vseh prevodov v angleščino (do 2013: 304 > do 2019: 334), število izdanih del slovenskih avtorjev pri uglednih založbah z nemškega govornega področja (2012: 1 > 2019: 10), izvedba seminarja za tuje založnike ter rezidenčnega programa za tuje prevajalce.

Cilj 7: Izboljšanje položaja slovenskih avtorjev

Ukrepi za doseganje cilja:

- izvedba raziskave o položaju slovenskih avtorjev na področju knjige s predlogi ukrepov,
- določitev najnižjih honorarjev za avtorje subvencioniranih del,
- neposredne subvencije ustvarjalcem v obliki delovnih štipendij,
- priprava pobude za spremembo (zmanjšanje) davčne obremenitve avtorskega dela,
- razvoj in uvedba blagovne znamke, ki povezuje avtorsko delo z ustreznim plačilom.

Pojasnilo: Kljub določitvi najnižjega avtorskega honorarja za avtorje subvencioniranih del, je socialni položaj slovenskih avtorjev šibek in resna grožnja ustvarjalnost na področju knjige. Razmere je dodatno zaostрила davčna politika, ki je dvignila obremenitve davčnega dela. Avtor, ki je zavarovan po 20. členu ZPIZ-2 (osebe, ki so pokojninsko in invalidsko zavarovane s polnim zavarovalnim časom) tako od 1000 EUR bruto avtorskega honorarja prejme izplačilo v višini 727,30 EUR, če avtor ni zavarovan s polnim zavarovalnim časom (in je zavarovan skladno z določbami 18. člena ZPIZ-2) pa od istega bruto zneska prejme zgolj še 611,05 EUR. Pri tem je bruto strošek delodajalca 1098,93 EUR. V okviru razpisnih pogojev bo JAK postopoma dvignila meje za najnižje avtorske honorarje, pred tem pa pripravila spremembe, ki bodo upoštevale znižanje te meje pri izrazito velikih obsegih in ustreznost razmerja med izvirnim in prevodnim delom. V sodelovanju z reprezentativnimi združenji avtorjev bo JAK pripravila pobudo o znižanju davčnih obremenitev avtorskih honorarjev, ki jo bo posredovala Vladi RS. JAK bo pripravila izhodišča za uvedbo blagovne znamke, s katero bodo opremljene knjige, za katere bodo založniki avtorju zagotovili ustrezno plačilo, določeno s strani JAK.

Kazalniki: postopno višanje najnižjih honorarjev za avtorje subvencioniranih del do leta 2019 za 20 % (izhodišče 2014), povišanje sredstev za delovne štipendije do leta 2019 za 20 %, posredovanje pobude za spremembo davčne obremenitve avtorskega dela Vladi RS ter uvedba blagovne znamke »ustrezno plačano avtorsko delo« do leta 2016.

Cilj 9: Zagotovitev dodatnih sredstev z področje knjige

Ukrepi za doseganje cilja:

- izenačenje proračunskih sredstev za knjigo z obsegom prihodkov iz davka na dodano vrednost od prometa založništva (2013: 77,3 milij EUR),
- zagotovitev evropskih sredstev za založbe, knjigarne in avtorje.

Za učinkovito izvajanje javnega interesa na področju knjige so trenutno razpoložljiva sredstva prenizka, podfinancirana ostajajo zlasti področja strokovnega dela (uredniško, lektorsko, korektorsko), marketinga in trženja subvencioniranih knjig in revij, razvoj elektronskega založništva, razvoj in delovanje knjigarniške mreže ter avtorsko delo. Novembra 2014 je Vlada RS sprejela Operativni program za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014-2020. Gre za izvedbeni dokument, ki bo podlaga za črpanje 3,2 milijarde evrov razpoložljivih sredstev iz Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR), Evropskega socialnega sklada (ESS) in Kohezijskega sklada (KS) v obdobju 2014-2020. Sredstva bodo prednostno usmerjena v štiri ključna

področja za gospodarsko rast ter ustvarjanje delovnih mest: raziskave in inovacije, informacijske in komunikacijske tehnologije, povečanje konkurenčnosti malih in srednje velikih podjetij ter podpora za prehod na gospodarstvo z nizkimi emisijami ogljika. JAK bo pripravila pobudo za operacionalizacijo evropskih sredstev za področja založništva, knjigotrštva in izboljšanje položaja avtorjev.

Kazalniki: proračunska postavka založništvo 2014: 4.476.910 EUR > 8.100.000 EUR v 2019

Cilj 10: Institucionalna stabilizacija Javne agencije za knjigo Republike Slovenije

Ukrepi za doseganje cilja:

- zagotovitev kadrovskih virov, potrebnih za nemoteno izvajanje nalog JAK,
- zagotovitev ustreznih poslovnih prostorov JAK,
- razvoj institucionalne avtonomije in poenostavitev administrativnih/birokratskih opravil.

Pojasnilo: JAK je bila ustanovljena leta 2008, z delovanjem je pričela v letu 2009. Ob ustanovitvi je bilo predvideno, da bo zaposlovala 9 ljudi, dejansko je ustanovitelj zagotovil sredstva za 7 zaposlitev. Leta 2012 je bil uveljavljen ZUJF, zaradi česar se je število zaposlitev na JAK znižalo na 5. Konec 2014 so na JAK redno zaposleni le še 4, 1 pa zgolj za določen čas, pri tem pa je v letu 2014 institucija dobila nove naloge in zadolžitve. V letu 2014 je ustanovitelj JAK preselil na drugo lokacijo (Metelkova 2b, Ljubljana), kjer so na razpolago bistveno manjše površine, na novi lokaciji je JAK le še podnajemnik in s prostori ne upravlja samostojno. Pred selitvijo je pristojno ministrstvo zagotovilo, da bo našlo ustrezne dodatne prostore. Ob koncu leta 2014 se institucija sooča z resnim pomanjkanjem prostorov za opravljanje nalog, zlasti za delo strokovnih komisij, sveta JAK ter dodatnih sodelavcev (ESS, študentje, občasna delovna pomoč). Skromna kadrovska zasedba predstavlja izrazito visoko tveganje za zakonito, uspešno in nemoteno izvajanje vseh nalog agencije, ki nima zaposlenega finančnika/računovodje, analitika, informatika, poslovnega sekretarja ali tajnika, organizatorja programov ali strokovnjaka za stike z javnostmi. Seje strokovnih komisij potekajo v sosednjih zgradbah ali v neustreznih (premajhnih) pisarniških prostorih, veliko težav je z usklajevanjem terminov, zaradi zasedenosti seje pogosto odpadajo, kar bistveno zmanjšuje učinkovitost dela JAK, potencialno pa vodi tudi v nezakonito delovanje (zamude rokov za izdajo odločb ipd).

Financiranje JAK ureja več predpisov, regulirano je tudi z vsakoletno pogodbo z Ministrstvom za kulturo RS. Sistem črpanja programskih sredstev je vezan na zahteve in priloge, s katerimi je agencija dolžna sproti dokazovati namenskost porabe. Celotna zaposlovalna politika agencije je vezana na sistem soglasij ustanovitelja (soglasje mora izdati več državnih organov). Sredstva državnega proračuna za področje knjige so razporejena med več različnih proračunskih postavk, kar povzroča dodatna administrativna in računovodska opravila. Drugostopenjski pritožbeni organ je Ministrstvo za kulturo RS.

Za potrebe izvajanja projekta Slovenija, častna gostja na mednarodnem knjižnem sejmu v Frankfurtu je potrebno zagotoviti dodatne prostore in kadre, kar bo obravnavano v ločenem elaboratu projekta.

